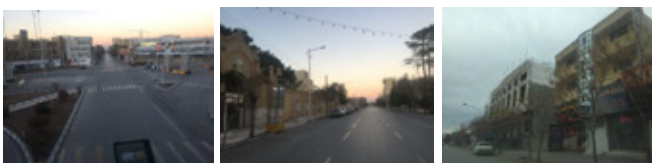

جای خالی سند راهبردی طراحی شهر

کوروش افشاری

خیابان‌های زیادی در شهر کرمان وجود دارد که بر اساس درخواست مالک هر گونه فعالیت در آنها احداث می‌شود. خیابان‌های دیگری در شهر دیده می‌شوند که با وجود عرض زیاد و موقعیت مناسب، از حداقل درخواست برای کارکردهای ویژه و یا احداث ساختمان برخوردار شده‌اند؛ از جمله خیابان شریعتی به توده‌ای از بناهای تجاری خطی و مجتمع تبدیل شده که از هیچ قاعده فعالیتی و ساختمانی برخوردار نیستند.

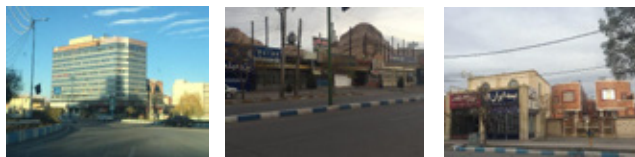

این روزها در خیلی جاها سخن از زشتی منظر شهر کرمان می‌شود. اکثر این روایت‌ها متاثر از قیاس منظر شهری کرمان با منظر شهری سایر شهرهای ایران و جهان است. در خیابان‌ها و میدان‌ها و پارک‌های شهر کرمان، ماشین‌های زیادی است. تابلوها و الحاقات به ساختمانها از نظم برخوردار نیستند. جنس، بافت و رنگ مصالح ساختمانی ناهماهنگ به کار گرفته شده است.

نورپردازی از قاعده خاصی در بدنه ساختمانها و فضاهای شهری برخوردار نیست. کف‌سازی مسییرهای پیاده یا انجام نشده و یا بر کیفیت نامناسبی احداث شده است. استفاده از فضای سبز به صورت خطی در تمام خیابان‌های شهر، مورد استفاده قرار گرفته است. نورپردازی و مبلمان شهری از ترتیب و ضابطه هماهنگ کننده‌ای، سود نمی‌برد.

کف مسییرهای سواره در تسلط آسفالت مشکی است. کف مسییر سواره و ارتباط با مسییر پیاده از مصالح خاصی استفاده نشده. کریدورهای محلی و راهبردی در بسیاری از خیابان‌ها مورد تاکید واقع نشده است.

این عناصر منظر شهری بر اساس قواعد نانوخته و یادیدگاه‌ها و خواست‌های اصناف و مالکان ساختمانها و واحدهای تجاری و غیر تجاری شکل گرفته‌اند. شکل‌گیری این گونه منظر شهری نمی‌تواند یک کیفیت ویژه را برای شهر تاریخی کرمان باعث شود. این گونه کیفیت بر اساس فرهنگ امروزی و رفتارهای ناهماهنگ و بدون کنترل هر کدام از سازندگان فضاها و بناهای ساختمانی به وجود آمده است.

چهار عنصر شکل دهنده منظر شهری کرمان را می‌توان شامل عناصر زیر دانست:

- ۱- بدنه فضاهای شهری (خیابانها، میدانها و پارک‌ها)
- ۲- کف فضاهای شهری (کف مسییر پیاده و سواره)
- ۳- مبلمان شهری
- ۴- کریدورهای بصری راهبردی و محلی (دید به عناصر شاخص طبیعی و مصنوعی بیرون و درون شهر)

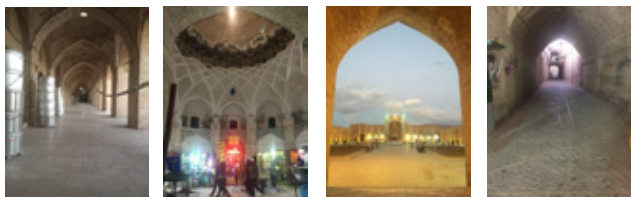
عناصر فوق به عنوان عناصر نظام منظر شهری در طراحی شهری به حساب می‌آیند. سایر نظام‌های طراحی شهری شامل دسترسی‌ها (عرض و طول مسییر سواره و پیاده) کاربری و فعالیت‌ها در بدنه فضای شهری، فرم کالبدی بدنه‌ها (ارتفاع و حجم و...) و فضاهای همگانی (از نظر محصوریت و هندسه و...) می‌باشند. این چهار نظام به وجود آورنده محتوای اصلی نظام منظر شهری کرمان هستند. این نظام‌های چهارگانه در شهر کرمان نیز بواسطه تغییرات در ضوابط طرح تفصیلی (از نظر تراکم ساختمانی) و عدم وجود قاعده خاصی در شکل‌گیری مجتمع‌های تجاری و یا واحدهای تجاری خطی، و تاکید زیاد بر تعریض معابر و اصلاح تقاطع‌ها و عدم راهبرد نوع برخورد با فضاهای باز همگانی (میدان‌ها و پارک‌ها) نتوانسته‌اند باعث پیدایش منظر شهری مرتبط با فرهنگ این شهر شوند.

به عبارتی می‌توان گفت منظر شهری وابسته به چهار نظام طراحی شهری است. شهرداری کرمان، تاکنون با اصلاح تابلوها در صدد نظم بخشی نظام منظر شهری برآمده است. منظر شهری با چهار عنصر اصلی خود (بدنه، کف، مبلمان و کریدورهای بصری) می‌تواند نظم یابد. این نظم نیز خود متاثر از قواعد خاصی خواهد بود که برای چهار نظام شکل دهنده منظر شهری باید وجود داشته باشد. چهار نظام پشتیبان منظر شهری در حال حاضر قواعد ناهماهنگ کننده‌ای در ارتباط با زمینه شهری کرمان دارند. قواعدی چون سطح اشغال، تراکم ساختمانی بر اساس عرض معبر مجاور ملک، عدم وجود قاعده‌ای در شکل‌گیری مجموعه‌های فعالیتی بزرگ و کوچک در سطح شهر و نظایر آن در بی‌نظمی منظر شهری موثر واقع شده‌اند.

تقاطع‌های ولی عصر، سمیه، آزادی، امام جمعه، فرهنگیان و سایر تقاطع‌های شهر به دلیل اصل و ارزش شدت کاربری و فعالیت، دارای حداقل کیفیت منظر شهری در بعد بدنه، فعالیت و کف هستند. این تقاطع‌ها بدون داشتن یک شناسنامه هویت منظر شهری به صورت گاه‌گاهی و روزمره، به تصمیم احداث یک نماد، و یا مبلمان ویژه، برخورد کرده‌اند.

تقاطع‌های شهر کرمان دارای سند طراحی شهری نیستند. شهر کرمان فاقد سند طراحی شهری راهبردی است. در صورت تدوین این سند، منظر شهری نیز می‌تواند کیفیت خاص خود را به دست آورد.

بر این اساس، منظر شهری کرمان در مسیری حرکت می‌کند که آینده‌ای مبهم و غیر زمینه‌ای را به همراه خواهد داشت. منظر شهری که بر اساس محتوای سایر نظام‌های طراحی شهری شکل‌گیری، منظر غیر مرتبط با هویت تاریخی شهر می‌شود. هویت تاریخی شهر کرمان باید در معماری ساختمانها دیده شود. معماری ساختمانهای شهری باید در تداوم ارزشهای پایدار معماری اصیل و سنتی کرمان شکل بگیرند. در صورت رعایت این اصل، منظر شهری کرمان نیز سندی نیاز دارد که بر گرفته از سنت و اصالت شهر کرمان باشد.

با این توضیح می‌توان گفت در حال حاضر منظر بی‌نظم شهر کرمان در مقیاس‌های مختلف (فراشهر، شهر، نواحی و محلات شهری، خیابانها، میدانها و پارک‌های شهری) فاقد قاعده و ضابطه‌ای است.

قواعد و ضوابط منظر شهری، نیازمند داشتن سند طراحی شهری کرمان است. شهر کرمان به واسطه عدم داشتن سند طراحی شهری، در حال حاضر نیاز به سند راهبردی دارد. سندی که مشخص سازد بافت کهن، بافت‌های میانی، بافت‌های حاشیه‌ای و پهنه‌های بیرون شهر هر کدام چه برخوردی با نظم کالبدی، دسترسی، فعالیت‌ها، فضاهای باز عمومی و منظر شهری باید داشته باشند.

در صورت داشتن این سند، نظام منظر شهری می‌تواند، سند تفصیلی خود را ارائه کند. چنین برخوردی با طراحی شهری و منظر شهری، زیبایی را به فضاهای شهری وارد می‌کند. زیبایی که متاثر از فرهنگ جامعه در برخورد با ساختمانها، دسترسی‌ها، فعالیت‌ها و فضاهای باز همگانی خود می‌باشد. فرهنگ کنونی جامعه کرمان (رفتار مسئولان و مردم) حکایت از فقدان سندی نظم دهنده در فضاهای شهری (میدان‌ها و خیابان‌ها) است.

* عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی کرمان